

‘Hoe hoger je komt, hoe

De Tilburgse hoogleraar Rianne Letschert maakt naam op het gebied van victimologie. Ze richt zich op slachtoffers van oorlogsmisdaden, genocide en terrorisme. Zij is juist terug uit Rwanda.

door Joke Knoop

Rianne Letschert (37) kan gemakkelijk opgaan in de studentenpopulatie van de Tilburgse universiteit: jeugd-elan, vlot, enthousiast. Niets verraadt dat deze jonge vrouw net terug is uit Rwanda; het land dat in de jaren negentig werd geteisterd door de burgeroorlog tussen de Tutsi's en Hutu's. Haar vakgebied victimologie brengt Rianne Letschert naar landen waar gruweldaden tot de jongste geschiedenis behoren. De volgende bestemming van prof. dr. mr. Rianne Letschert is Libanon. Ze onderzoekt in dit land, maar ook in Egypte en in Tunesië de gevolgen voor de slachtoffers van de Arabische Lente en van voorgaande dictatoriale regimes. Letschert, de op een na jongste hoogleraar in Tilburg, kijkt hoe slachtoffers recht kan worden gedaan. Dat houdt niet automatisch een pleidooi in voor meer rechten: „Overall zijn rechten. Slachtoffers hebben niets aan papieren rechten.” Het gaat haar om het bieden van herstel en de praktische haalbaarheid ervan die past binnen de specifieke situatie. Ze onderzoekt naast de juridische ook de psychosociale behoeften van slachtoffers. Haar onderzoek ligt haar na aan het hart. „Mijn werk is een uit de hand gelopen hobby. Het is mijn passie.”

U bent succesvol internationaal jurist, u reist veel, u onderzoekt, u doceert, u publiceert. Hoe doet uw man dat als vader van twee jonge kinderen?

Ze lacht: „Meestal luidt de vraag hoe ik dat doe, als moeder. Mijn man werkt drie tot vier dagen in de week als interimmanager in de horeca. Hij heeft ambities ingeleverd. Daarnaast heb ik mijn moeder als liefste oppas-oma voor de kinderen. Zij heeft er haar werk voor opgegeven. Ik ben weer in Stiphout (bij Helmond) gaan wonen, dicht bij mijn ouders. Het gezin kan ook draaien omdat ik mijn werktijd zelf kan indelen. Ik kan mijn zontje naar school brengen, om negen uur in Tilburg zijn en om drie uur weer thuis. Als dat nodig is. Ik kijk nauwelijks televisie. Als de kinderen in bed liggen, kruip ik weer achter de computer om verder te werken.”

U reist naar landen die als onveilig te boek staan. Maakt net thuisfront zich zorgen?

„Vooraf mijn ouders maken zich zorgen. En mijn man natuurlijk, als ik

naar landen ga waar wat aan de hand is. Ik ga soms naar landen waar een negatief reisadvies voor geldt. Toen ik nog geen kinderen had, negeerde ik een negatief reisadvies. Nu denk ik er wat langer over na: is die reis strikt noodzakelijk? Kan ik de reis uitstellen? Niet afstellen, want uiteindelijk ga ik wel. Uit ervaring weet ik dat de beelden die wij zien over conflictgebieden niet kloppen met de werkelijkheid. In 2005 was ik in Pakistan, waar precies op dat moment de Deense cartoonrellen uitbraken. Ik zag daar een totaal ander beeld dan op televisie. De mensen waren erg vriendelijk.”

Waarom was u in Pakistan?

„In 2005 wilden we Mukhtar Mai uitnodigen bij de opening van Intervict. Mukhtar Mai is in 2002 op 19-jarige leeftijd door de mannen van de dorpsraad verkracht omdat bewerd werd dat haar broertje zou hebben gewandeld met een meisje uit een hogere kaste. De meeste jonge vrouwen die zoiets overkomen, plegen zelfmoord. Zij vond de kracht om door te leven in haar eigen dorp. Hoewel ze analfaabeet is, heeft ze in haar dorp een blijf-van-mijn-lijf-huis opgezet en een kliniekje met een ambulance. Ik heb drie nachten bij haar gelogd omdat ik een band met haar wilde opbouwen om er zeker van te zijn dat ze naar Tilburg zou komen. Ik kwam in haar dorp met beschermers om me heen. Dat was gênant, want wat voor signaal geef ik als passant af aan iemand die continu in gevaar is? Hoe het nu met haar veiligheid is gesteld? Haar verhaal is naar buiten gebracht door een journalist van de New York Times. Zolang hij haar volgt en over haar bericht, is ze veilig.”

Rianne Letschert kijkt met schaamte terug op de aankomst in 2005 van de Pakistaanse op Schiphol. Mukhtar Mai onderging dezelfde ontvangst als iedere vreemdeling: ze werd vastgehouden en verhoord. Letschert is 'als een haas' naar haar toe gegaan om de autoriteiten te ervan verzekeren dat de Pakistaanse na haar afspraken in Nederland terug naar haar land zou gaan. De verontwaardiging van toen steekt even de kop op: „Nederland is zo klein, wij zijn zo benepen.”

In Nederland, waar het glas bijna vol is, overheerst pessimisme. Terwijl in Afrika, waar het glas bijna leeg is, optimisme de boventoon voert. Hoe komt dat?

„Ik kan niet tegen dat pessimisme in Nederland. Ik snap dat mensen onzeker zijn over hun toekomst, maar we slaan door in collectieve ontevreden-

heid. Mensen in Nederland leven zo in hun eigen wereldje. Als ik minister van Onderwijs was, zou ik alle middelbare scholieren verplichten om stage te lopen in een land in opbouw in Afrika. Daar zijn de mensen optimistisch en dankbaar. Ik kan dat optimisme niet verklaren. Ik heb in Rwanda vrouwen gesproken die ondanks de verschrikkingen (hun kinderen vermoord, familie omgebracht) toch de moed oppakken en iets van hun leven willen maken. Hun kracht is inspirerend en hoopvol. Misschien vinden ze steun in het (christelijke) geloof dat hamert op vergevingsgezindheid. Anderzijds legt dat wellicht te veel druk op de slachtoffers. Dat weet ik niet.”

Wat doen die verschrikkelijke verhalen met u?

„Het relativeert. Ik beseft dat ik in een veilig land leef, dat ik geluk heb hier geboren te zijn. In mijn werk probeer ik afstand te bewaren. Maar sinds ik moeder ben, kan ik er niet tegen als het slecht gaat met kinderen. Een voorbeeld: in Rwanda beheren overlevenden een gedenkplaats. Dat is een school waar 45.000 mensen zijn vermoord, de meesten waren kinderen. Hun skeletten zijn blijven liggen. Daar kan ik geen afstand meer van nemen. Dat beeld laat me niet los.”

Ligt cynisme op de loer?

„Nee, het maakt me niet cynisch. Wat wel cynisch maakt is de rol van de overheden en van het recht. Soms rijst bij mij de vraag of mijn werk wel zinvol is. Misschien kan ik mijn kennis beter op een andere manier inzetten. Als activist? Misschien is dat straks een keuze. Ik heb het nodig om in de praktijk iets te doen. Ik wil iets doen voor de samenleving. En ik moet kunnen reizen. Dat laatste is wel lastiger met de bezuinigingen.”

Universiteiten zoeken naar samenwerking met het bedrijfsleven om aan onderzoeksopdrachten – en dus geld – te komen. Dat lijkt me moeilijk voor uw instituut Intervict.

„Dat klopt. Soms kan ik beter fondsenwerver op mijn visitekaartje zetten. Geld binnenhalen kost me gemiddeld anderhalve dag per week. Intervict wordt deels gefinancierd door het College van Bestuur van de universiteit in het kader van onze *Center of Excellence studies*. We hebben sinds dit jaar een eigen masteropleiding en dat brengt ook geld binnen. En we doen onderzoek voor de Europese Unie, de VN, voor Slachtofferhulp en voor verzekeraar Achmea.”

De universiteit in Tilburg telt 187 (fte) hoogleraren. Daarvan is 11,7 procent vrouw (bron: monitor vrouwelijke hoogleraren 2012). Vrouwen zijn in de minderheid.

„Dat is ook deels aan de vrouwen te wijten. Veel vrouwen gaan parttime werken in de periode dat je juist moet oogsten: publiceren en doceren. Dat is tussen je 30 dagen per week werkt, kan niet concurreren met een fullti-

Rianne Letschert, de op een na jongste hoogler-

“**Ik snap dat mensen onzeker zijn over hun toekomst, maar we slaan in Nederland door in collectieve ontevredenheid**”

minder tegenspraak'

interview

mer. Met een parttime baan maak je minder snel carrière. Ik had dit nooit kunnen doen als ik parttime had gewerkt. Daardoor mis ik dingen van de kinderen, maar dat is het gevolg van mijn keuze. Actueel is de discussie over hoog opgeleide vrouwen die thuis blijven voor de kinderen. Dat is niet erg zolang het hun keuze is en als zij ook de gevolgen van die keuze dragen. Ik geloof niet in het glazen plafond. Ik ben ook niet van de quota. Je kiest voor de beste."

Wat is uw grootste ergernis?

„Dat mensen zich beter voelen en daardoor neerkijken op anderen, omdat die bijvoorbeeld minder gestudeerd hebben. Mijn man heeft geen academische studie gevolgd en het zal me een worst wezen of mijn kinderen hoogleraar worden. Als ze maar gelukkig zijn en hun passie vinden. Ik zoek altijd de passie in de ander. Wat ik mooi vind is dat mijn opa - hij is timmerman - tijdens mijn installatie bij De Jonge Akademie aan de professoren van de KNAW vertelde dat de trap in het Trippenhuys, waar de Akademie zetelt, snel slijt omdat hij verkeerd is gemaakt."

Sommige hoogleraren hebben een sterrenstatus.

Met enige aarzeling: „Er zijn jongere professoren die zichzelf als goden zien. De professorentitel doet iets met hen. Ik kan niet tegen dat hoge arrogantiegehalte. Ik zeg hier wel eens dat ze me een schop onder de kont moeten geven als ik het hoog in de bol krijg. Want hoe hoger je komt, hoe minder tegenspraak je krijgt. Het gekke is dat niemand bij De Jonge Akademie uit de hoogte doet, terwijl dat toch toppers in hun vakgebied zijn."

Wie is uw grote voorbeeld?

Zonder aarzeling: „Max van der Stoel, een van mijn promotors. Een man met een enorme staat van dienst, bescheiden en integer. Hij liep niet naast zijn schoenen. Hij reisde tweede klas in de trein. Hij ging voor de inhoud, hij was niet uit op macht."

U reist veel. Waar is uw thuis?

„Thuis is Stiphout. Vroeger wilde ik alleen maar weg uit Helmond, nu vind ik het een prima stad en Stiphout een fijn dorp. Maar het liefst zou ik in Kigali in Rwanda wonen. Als ik daar uit het vliegtuig stap, de geuren ruik, de natuur en de mensen zie... Dat is ook thuiskomen. Het is in Rwanda minder gestructureerd. Hier heeft iedereen het over zijn rechten, daar nemen mensen meer hun eigen verantwoordelijkheid."

Wat is uw droom?

„Een weeshuis opzetten en runnen in Afrika. Kinderen zonder ouders, dat is zo schrijnend. Als ik genoeg heb van de wetenschap ga ik dat doen. Ik weet niet wanneer dat moment aanbreekt. Ik ben nu 37 jaar. Je denkt toch niet dat ik het type ben dat tot zijn 70ste hetzelfde blijft doen?"

“

Het zal me een worst wezen of mijn kinderen hoogleraar worden. Als ze maar gelukkig zijn en hun passie vinden

Rianne Letschert

Is 13 september 1976 geboren in Doetinchem, grootgebracht in Stiphout, middelbare school in Helmond. Ze is getrouwd en heeft twee jonge kinderen. Ze is heel verre familie van de oud-burgemeester van Tilburg Henk Letschert. Begint in 1995 een studie rechten aan de Universiteit van Tilburg. Behaalt in 2000 haar master. Doet vanaf 2001 promotieonderzoek en is universitair docent in Tilburg. Is in 2005 gepromoveerd in internationaal recht. Titel proefschrift: *The Impact of Minority Rights Mechanisms*. Wordt in 2011 professor victimologie en internationaal recht. Is adjunct-directeur bij International Victimology Institute Tilburg (Intervict). Haar aandachtsgebieden zijn (internationale) slachtofferrechten en veiligheidsvraagstukken. Wordt in 2013 lid van De Jonge Akademie van de KNAW (Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen). Is sinds deze maand lid van de Raad van Toezicht bij Slachtofferhulp Nederland.